

1.אוכלוסיות מיוחדות

1.7עולים

(תשעז 1-1.7 (קליטה ושילוב של תלמידים עולים ושל תלמידים תושבים חוזרים בשנת הלימודים התשע"ח

1. רקע

תלמידים עולים חדשים ותלמידים תושבים חוזרים בכל טווח הגילים מגיעים לישראל ממגוון גדול של מדינות במהלך כל שנת הלימודים. מערכת החינוך היא מקום המפגש של התלמידים העולים ושל משפחותיהם עם החברה הישראלית.

היערכות נכונה של בתי הספר לקליטת העולים והתושבים החוזרים תשפר את תהליכי הקליטה והשילוב שלהם בהיבטים הלימודיים והחברתיים ובפיתוח וביסוס זהותם היהודית-ישראלית.

2. הגדרות

- **תלמיד עולה** – תלמיד שנולד בחו"ל ועלה לישראל (לפי חוק השבות או חוק הכניסה)
- **תלמיד אזרח עולה** – תלמיד שנולד בחו"ל להורים ישראלים ועלה לישראל
- **תלמיד תושב חוזר** – תלמיד ששהה בחו"ל לפחות 4 שנות לימוד רצופות.

3. הנחיות וכלים להיערכות בתי הספר לקליטת תלמידים עולים ותלמידים תושבים חוזרים

- 3.1 מנהל בית הספר אחראי על תהליך הקליטה וההשתלבות של התלמידים העולים ושל התלמידים התושבים החוזרים בהיבט הלימודי, החברתי-תרבותי והרגשי.
 - 3.2 כלים לקליטה ראויה של תלמידים עולים ותלמידים תושבים חוזרים עומדים לרשותו של בית הספר. ה"סטנדרטים לתהליכי קליטה של תלמידים עולים" הם כלים משמעותיים בתהליך זה. הצוות החינוכי יכיר היטב את הסטנדרטים וייערך על פיהם לקליטת התלמידים העולים. [הסטנדרטים מצויים באתר האגף לקליטת תלמידים עולים.](#)
 - 3.3 על מחנכי הכיתות לנהל מעקב אחר השתלבותם של התלמידים העולים באמצעות "[תיק תלמיד/ה עולה](#)" המצוי באתר האגף לקליטת תלמידים עולים.
 - 3.4 על המחנכים לנהל מעקב אחר השתלבותם של התלמידים התושבים החוזרים באמצעות "[תיק תלמיד תושב חוזר](#)" המצוי גם הוא באתר האגף/
 - 3.5 המסמך "[המלצות פדגוגיות לעבודה עם תלמידים עולים](#)" נועד לסייע לבתי הספר בהתמודדות עם האתגרים הפדגוגיים בעבודתם עם התלמידים העולים. המסמך מצוי באתר האגף.
 - 3.6 כלים וחומרים נוספים לעבודה עם תלמידים עולים אפשר למצוא באתר האגף בכתובת www.education.gov.il/olim.
 - 3.7 לרשות בתי הספר עומד כוח אדם ייעודי:
- **מדריכים בנושא קליטת תלמידים עולים ותלמידים תושבים חוזרים** – אפשר למצוא את רשימת המדריכים במחוזות באתר האגף.

- **מורות חיילות/בנות שירות לאומי** – בשיבוץ המורות ובנות השירות הלאומי תינתן עדיפות לבתי ספר שבהם לומדים לפחות עשרה תלמידים עולים חדשים.

- **מגשרים חינוכיים בין-תרבותיים דוברי רוסית, צרפתית, ספרדית, פורטוגזית, אמהרית וכן מגשרים מבני המנשה** – לפרטים יש לפנות למדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות.

4. הוראת העברית כשפה שנייה לתלמידים עולים חדשים

4.1 הקניית השפה העברית לתלמידים עולים אשר לא נולדו בישראל, ועברית אינה שפת אמם, תיעשה בהתאם לתוכנית הלימודים לתלמידים עולים (תשס"ח) המצויה באתר האגף.

4.2 הקניית השפה תיעשה על פי העקרונות של הוראת עברית כשפה שנייה ובעזרת חומרי למידה מתאימים המצויים באתר האגף לקליטת תלמידים עולים.

4.3 הערכת רמת הידע של כל תלמיד עולה בעברית ויכולתו להשתלב במקצועות הלימוד בכיתות תיעשה באמצעות "מבדקי מדף מקוונים" שהוכנו בשיתוף ראמ"ה ואשר מצויים באתר שלה.

5. הקצאת שעות להוראת עברית כשפה שנייה לתלמידים עולים חדשים

5.1 הקצאת שעות לתלמידים עולים נעשית באופן אוטומטי. לשם כך על מנהל בית הספר לוודא שפרטי התלמידים העולים מעודכנים במצבת התלמידים בהתאם להגדרה המתאימה. במקרים של **אזרח עולה** נדרש לעיתים עדכון המערכת על ידי מדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות.

5.2 השעות במלואן מיועדות לתלמידים העולים הזכאים להן. הן נועדו להקניית השפה העברית ולתגבור לימודי התלמידים העולים ואין לנצלן למטרות אחרות. השעות אינן שעות רוחב ואינן מיועדות להקבצות, לפיצול כיתות או למילוי מקום מורה חסר.

5.3 להלן הנחיות לאופן ניצול השעות המוקצות לתלמידים העולים:

א. מנהל בית הספר ימנה מורה בעל רקע אקדמי ומיומנות בתחום הוראת השפה העברית להוראת התלמידים העולים.

ב. יש להקצות את השעות למורה אחד או שניים לכל היותר.

ג. אין למנות בעלי תפקידים כמו מנהל, סגן מנהל, מרכז שכבה וכדומה להוראה בשעות האלה.

ד. מנהל בית הספר יודא שלכל תלמיד שובצו שיעורים קבועים במערכת השעות לשם רכישת השפה ושהוכנה לו תוכנית עבודה אישית. חשוב להקפיד שהתלמידים לא יצאו משיעורים שבהם הם יכולים להשתלב, כמו חינוך גופני, אנגלית וכדומה. על מערכת השעות להיות מעודכנת בתיק "תלמיד עולה".

ה. יש לשלוח למדריכי קליטת תלמידים עולים במחוז את מערכת השעות, את תוכנית העבודה של כל תלמיד ואת שם המורה המלמד אותו. רשימת המדריכים האחראים על קליטת תלמידים מצויה באתר האגף לקליטת תלמידים עולים.

מדריכי האגף במחוזות ינחו וידריכו את המורים.

5.4 **הקצאת שעות לרכישת העברית כשפה שנייה תיעשה בהתאם לפירוט בטבלה זו :**

שלב החינוך	עולים חדשים מאתיופיה	עולים ותיקים מאתיופיה	עולים חדשים משאר המדינות	עולים ותיקים משאר המדינות
החינוך הקדם-יסודי	מי שהוא או הוריו עלו מאתיופיה לאחר 1.1.2013 – לפי הטבלה בנספח א'		מי שהוא או הוריו עלו לאחר 1.1.2017 – לפי הטבלה בנספח א'	
החינוך היסודי	מי שעלה לאחר 1.1.2014 – לפי הטבלה בנספח ב'	מי שעלה לאחר 1.1.2007 ועד 31.12.2013 – הקצאה של 0.5 ש"ש	מי שעלה לאחר 1.1.2017 – לפי הטבלה בנספח ב'	
חטיבת הביניים	מי שעלה לאחר 1.1.2013 – לפי הטבלה בנספח ב'	מי שעלה לאחר 1.1.2007 ועד 31.12.2012 – הקצאה של 0.5 ש"ש	מי שעלה לאחר 1.1.2016 – לפי הטבלה בנספח ב'	
החטיבה העליונה	מי שעלה לאחר 1.1.2016 – לפי הטבלה בנספח ב' (נושא 452)	מי שעלה לאחר 1.1.2005 ועד 31.12.2015 – 2 ש"ש (נושא 09)	מי שעלה לאחר 1.1.2013 ועד 31.12.2015 – 1 ש"ש (נושא 09)	

5.5 תלמידי נעל"ה בחינוך ההתיישבותי לומדים בקבוצות ייעודיות ומקבלים שתי שעות שבועיות לתלמיד (בכיתות ט' עד י"ב). הקצאת השעות היא באחריות היחידה להנחלת הלשון בחינוך ההתיישבותי.

5.6 "הנתיב הצרפתי" – תלמידים בכיתות ט'-י' שעלו ממדינות דוברות צרפתית ילמדו שעה שבועית אחת. תלמידי כיתות י"א-י"ב שעלו ממדינות דוברות צרפתית ילמדו 1.5 שעות שבועיות לתלמיד, בהתאם לאישור התוכנית במוסדות ייעודיים ובאחריות היחידה להנחלת הלשון בחינוך ההתיישבותי.

6. שיפור השפה והשלמת פערים במקצועות הלימוד

6.1 תלמידים עולים שסיימו את שלב רכישת השפה העברית כשפה שנייה ברמת הבסיס ועברו בהצלחה את "מבדקי המדף" עדיין זקוקים פעמים רבות לתגבור ולהעשרת השפה וכן להשלמת פערים במקצועות הלימוד.

6.2 התלמידים העולים והתלמידים התושבים החוזרים זכאים להיבחן בבחינות הבגרות עם התאמות. צוות המורים בחטיבות העליונות יערך לקראת מבחני הבגרות של התלמידים העולים בהתאם לסעיף 4.3-42 בחוזר הוראות הקבע עז/11(א), "התוכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: זכויות של תלמידים עולים הנבחרים בבחינות הבגרות".

6.3 תוכניות לשיפור השפה ולהשלמת פערים במקצועות הלימוד השונים מצויות בטבלה, באתר האגף ובמאגר התכניות הממוחשב של המשרד.

שם התוכנית וקבוצת הגיל	מטרת התוכנית	מספר השעות	אוכלוסיית היעד
משעולים החינוך יסודי	שיפור השפה ויכולת ההתמודדות עם טקסטים במקצועות הלימוד	2 ש"ש – לאחר שעות הלימודים	* קבוצה של לפחות 5 תלמידים שעלו לאחר 1.1.2007 ואינם זכאים לשעות תגבור לעולים. אפשר לצרף גם תלמידים תושבים חוזרים ששבו לארץ לאחר 1.1.2007.
פלי"א – תוכנית תוספתית לאחר שעות הלימודים: סיוע לתלמידים עולים החינוך היסודי והחינוך העל יסודי (חט"ב וחטיבות עליונות)	שיפור השפה, השלמת פערים במקצועות הלימוד ולמידה מטרימה	בהתאם למכרז של משרד העלייה והקליטה	בהתאם למכרז של משרד העלייה והקליטה
שעי"ל – שיפור עברית לעולים חטיבת הביניים	שיפור השפה והעשרתה ושיפור יכולת ההתמודדות עם טקסטים במקצועות הלימוד	2 ש"ש – לאחר שעות הלימודים	* קבוצה של לפחות 5 תלמידים שעלו לאחר 1.1.2007 ואינם זכאים לשעות תגבור לעולים. אפשר לצרף גם תלמידים תושבים חוזרים ששבו לארץ לאחר 1.1.2007.

* בתי ספר שבהם לומדים פחות ממספר התלמידים הנדרש לפתיחת קבוצה ומעוניינים בהפעלת התוכנית יפנו למדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות.

6.4 לקבלת מידע מפורט על התוכניות והמלצות להתאמתן אפשר לפנות למדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות.

7. תלמידים תושבים חוזרים

- 7.1 מנהל בית הספר יבקש את השעות עבור התלמידים התושבים החוזרים וישלח למדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות את טופס פרטי הנוסע המעיד על שהייתם בחו"ל בהתאם להגדרת תלמיד תושב חוזר.
- 7.2 מדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות יבדקו את טופס פרטי הנוסע ויאשרו את הקצאת השעות לאחר קבלת מערכת השעות של התלמיד ממנהל בית הספר.
- 7.3 מנהל בית הספר ימנה מורה מתחום הוראת השפה או ממקצועות הלימוד שבהם התלמיד זקוק לתגבור לשם עבודה עמו.
- 7.4 מנהל בית הספר יוסיף שעות לתגבור התלמידים בהתאם לצורך מסל השעות הפרטניות.
- 7.5 "מבדקי המדף" יישמשו לבדיקת הידע של התלמידים התושבים החוזרים בשפה העברית. מחנכי הכיתות יכינו תוכנית עבודה אישית לכל אחד מהתלמידים בהתאם לתוצאות המבדקים.
- 7.6 מחנך הכיתה יעקוב אחר התקדמותם הלימודית של התלמידים התושבים החוזרים בעזרת "תיק תושב חוזר" המצוי באתר האגף.
- 7.7 הקצאת שעות לתלמידים תושבים חוזרים תיעשה בהתאם לפירוט בטבלה זו :

שלב החינוך	התבחין להקצאת השעות	הקצאת השעות
החינוך היסודי	מי ששב לישראל מתאריך 1.1.2017 לאחר היעדרות של 4 שנות לימוד	שעה שבועית
חטיבת הביניים	מי ששב לישראל מתאריך 1.1.2016 לאחר היעדרות של 4 שנות לימוד	שעה שבועית
החטיבה העליונה	מי ששב לישראל מתאריך 1.1.2016 לאחר היעדרות של 4 שנות לימוד	שעה שבועית

8. שילוב חברתי של תלמידים עולים

8.1 השילוב החברתי מהווה חלק משמעותי בתהליכי הקליטה וההסתגלות של העולים. בתהליכי הקליטה החברתיים יש מקום מרכזי גם לקולטים: צוותי החינוך, התלמידים וההורים כאחד. חינוך בגישה רב תרבותית מקנה מקום של כבוד לכל תרבות ויוצר פסיפס ישראלי רב תרבותי.

8.2 הצעות לפעילויות לשילובם החברתי של העולים

- פרסום בואם של התלמידים העולים באמצעי התקשורת של בית הספר: עלון, דפי מידע, לוח מודעות, רדיו בית הספר
- הצמדת תלמיד מלווה/חונך לתלמיד העולה החדש
- קיום השתלמויות לצוות בית הספר העוסקות בכשירות תרבותית וברב תרבותיות

— פעילויות חינוכיות שמטרתן לחשוף את התלמידים לתרבויות השונות של תלמידי בית הספר

— הזמנת התלמידים העולים ובני משפחותיהם לספר את סיפורם האישי ונסיבות עלייתם וחשיפת התלמידים לתרבותם ולמסורת שלהם

— מתן ביטוי לתרבויות השונות של התלמידים העולים באירועים בית ספריים.

8.3 תוכניות ויחידות הוראה לשילוב חברתי

שלב החינוך	התוכנית/יחידת ההוראה	אוכלוסיית היעד	המשאב
החינוך היסודי	מפתח ה"ל"ב	בהתאם לבחירת מחנכי הכיתות	יחידות הוראה לדוגמה
החינוך היסודי	סיפורי עלייה*	בהתאם לבחירת מחנכי הכיתות	יחידות הוראה לדוגמה
חטיבת הביניים	עוגן ליווי תלמידים וסיוע בהתמודדותם עם קשיי המעבר הבין-תרבותי; מניעת נשירה סמויה של תלמידים עולים	קבוצה של שבעה תלמידים לפחות, שעלו לאחר 1.1.2007	שעתיים שבועיות לקבוצה בשעות קצה, לא על חשבון שעות הלימודים: שעה לפעילות קבוצתית ושעה לשיחות אישיות עם התלמידים
חטיבת הביניים	חברי"ם** – חברה ישראלית משלבת	בהתאם לבחירת מחנכי הכיתות	חוברת הצעות לפעילויות בכיתה

* אסופת "סיפורי עלייה" מצויה באתר האגף.

** התוכנית "חברי"ם" מצויה באתר האגף.

9. שילוב תרבותי - פיתוח וביסוס זהות יהודית-ישראלית ותחושת שייכות לעם ולמדינה

9.1 כדי לבסס את תחושת השייכות של התלמידים העולים, על בית הספר לחשוף אותם למורשת היהודית, לארון הספרים היהודי, לחגי ישראל ולמועדיו וכן למורשת המדינה, להיסטוריה שלה, לאירועים המכוננים ולאישים שתרמו לייסודה.

9.2 תכנים ותוכניות לפיתוח ולביסוס זהות יהודית-ישראלית

שלב החינוך	התוכנית	אוכלוסיית היעד	המשאב
------------	---------	----------------	-------

קורס מתקשב	תלמידים עולים חדשים	זהות ישראלית	חטיבת הביניים
קורס מתקשב	תלמידים עולים חדשים	זהות ישראלית	חטיבת הביניים
תוכנית תוספתית. יש לפנות למדריכי קליטת תלמידים עולים במחוזות.	תלמידי כיתות י'-א שעלו לישראל לאחר 1.1.2007	"עם ומדינה" לפיתוח ולביסוס זהות יהודית-ישראלית	החטיבה העליונה

10. עבודה עם המשפחות והקהילה

10.1 שיתוף ההורים מהווה חלק בלתי נפרד מתהליך הקליטה וההשתלבות של התלמידים העולים בבית הספר. במקרים רבים ההורים אינם דוברי עברית. לשם כך פועלים מגשרים חינוכיים בין-תרבותיים שתפקידם לסייע לצוותי בתי הספר, למשפחות ולתלמידים העולים לגשר על הפער בין תרבות הלמידה והמנהגים בארץ המוצא לבין מערכת החינוך בישראל.

10.2 הפעלת מגשרים חינוכיים בין-תרבותיים בשלבי החינוך השונים

המשאב	אוכלוסיית היעד	מהות עבודת המגשרים	שלב החינוך
מגשרים דוברי רוסית, צרפתית, ספרדית, פורטוגזית ומגשרים מבני המנשה	עולים חדשים דוברי רוסית, צרפתית, ספרדית, פורטוגזית וכן עולים מבני המנשה	גישור חינוכי בין-תרבותי, עבודה עם ההורים, התלמידים וצוותי בתי הספר ועם מנהלי אגפי החינוך והקליטה ברשויות	החינוך הקדם-יסודי, החינוך העל-יסודי
מגשרים דוברי אמהרית	עולים חדשים מאתיופיה	גישור חינוכי בין-תרבותי, עבודה עם ההורים, התלמידים וצוותי בתי הספר	החינוך הקדם-יסודי, החינוך העל-יסודי

11. תכניות ייחודיות לתלמידים עולים הלומדים בחינוך הממלכתי-דתי

שלב החינוך	התוכנית	מספר השעות	אוכלוסיית היעד
חטיבת הביניים	תלי"ה – תגבור לימודי יהדות	שעתיים שבועיות + שעה אחת מסל בית הספר	תלמידים שעלו לאחר 1.1.2009 – לפחות 15 תלמידים בקבוצה
החינוך יסודי – כיתות ה'ו'	על"ה – לקראת המעבר לחטיבת הביניים בחמ"ד	שלוש שעות שבועיות + שעה אחת מסל בית הספר	תלמידים שעלו לאחר 1.1.2009 – לפחות

10 תלמידים בקבוצה			
----------------------	--	--	--

12. אגרת חינוך "סל קליטה" לתלמידים עולים

השתלבותם של התלמידים העולים במערכת החינוך מהווה צעד ראשון לקראת השתלבותם בחברה הישראלית. אולם הלימודים בבית הספר כרוכים בהוצאות רבות שהעולים החדשים מתקשים לממן.

- 12.1 כדי לאפשר השתלבות ראויה בבתי-הספר יקבלו התלמידים העולים סיוע במימון חלק מהוצאות החינוך, כגון רכישת ציוד לימודי וספרי לימוד וכן מימון "סל תרבות", טיולים ואירועים שונים הממומנים בדרך כלל על ידי ההורים.
- 12.2 משרד החינוך ומשרד העלייה והקליטה המממנים את אגרת החינוך "סל הקליטה" מבקשים להדגיש שהמטרה העיקרית של המימון היא לאפשר לתלמידים לקבל את ספרי הלימוד בתחילת שנת הלימודים.
- 12.3 הסיוע הוא פרטני, לתלמידים הזכאים לו על פי התבחינים שנקבעו, ויש לוודא את השימוש בו לצרכים שלמענם ניתן בלבד.
- 12.4 התלמידים בחינוך המוכר יקבלו את אגרת החינוך "סל קליטה" באמצעות מערכת התשלומים הממוחשבת.
- 12.5 בתי הספר יקבלו את הכסף עבור התלמידים העולים הזכאים באמצעות הרשויות המקומיות. בתי הספר שבבעלות אחרות יקבלו את הכסף דרך באמצעות מערכת התשלומים המאוחדת.
- 12.6 התשלומים יועברו למוסדות החינוך על פי נתוני התלמידים המצויים במאגר המידע המרכזי שבמשרד החינוך. מנהלי בתי הספר מתבקשים להקפיד על דיווח מעודכן במצבת התלמידים.
- 12.7 בידי המרכזים האחראים על קליטת תלמידים עולים במחוזות תימצאנה רשימות שמיות של התלמידים הזכאים שעבורם הועברו הכספים לבתי הספר. המנהלים יוכלו להיעזר בהן לבירוך פרטים.
- 12.8 מנהלי בתי הספר אחראים על ניהול מעקב קפדני באמצעות כרטיס מעקב על כל תלמיד שעבורו התקבלה אגרת החינוך "סל קליטה" (נספח ג'). כל הוצאה תאושר ותירשם על ידי הגורם המתאים בבית הספר.
- 12.9 המשרד יבצע ביקורות בנושא זה במהלך השנה. כרטיס המעקב יישאר במזכירות בית-הספר.
- 12.10 מנהלי בתי הספר יידעו בכתב את הורי התלמידים הזכאים על האגרה ויעדיה ויפרטו את הנושאים שעבורם הוצאו הכספים. ההורים יחתמו על קבלת האגרה. מומלץ לכתוב את המכתב בשפתם של ההורים כדי לוודא את הבנתו.
- 12.11 אם בית הספר גבה תשלומים מן ההורים לפני קבלת אגרת החינוך "סל קליטה" עבור התלמיד, ונתרה יתרה לזכותו של התלמיד, יעביר מנהל בית הספר את סכום היתרה להורי התלמיד.
- 12.12 רשויות שיעכבו או לא יעבירו את מלוא הסכום למשפחות הזכאיות, יקוזז הסכום מתקציבן.

12.13 להלן פירוט הסכומים המועברים עבור התלמידים העולים מאתיופיה:
400 ש"ח עבור תלמידים עולים ותיקים שעלו לישראל מ- 1.1.2002 ועד 31.12.2014.
800 ש"ח עבור תלמידים עולים חדשים שעלו לישראל מ- 1.1.2015 ועד 31.8.2017.

12.14 להלן פירוט סכומי האגרה המועברים עבור תלמידים עולים ממדינות אחרות (חוץ מאתיופיה):

תאריך העלייה	החינוך היסודי	חטיבת הביניים	החטיבה העליונה
מ-1 בספטמבר 2016 עד 31 באוגוסט 2017	626 ש"ח	907 ש"ח	1125 ש"ח
מ-1 בספטמבר 2015 עד 31 באוגוסט 2016	498 ש"ח	728 ש"ח	896 ש"ח
מ-1 בספטמבר 2014 עד 31 באוגוסט 2015	_____	448 ש"ח	562 ש"ח

רשימת התלמידים הזכאים לסל קליטה/אגרת חינוך מצויה במנבסנ"ט בלשונית "ניהול תלמיד/סלי תקציב".

נספח 1: מפתח להקצאת שעות לתלמידים עולים בחינוך הקדם יסודי

נספח 2: מפתח להקצאת שעות לתלמידים עולים בבתי הספר

נספח 3: כרטיס מעקב - תשלומי אגרת החינוך "סל קליטה" לתלמידים עולים

מידע נוסף אפשר למצוא באתר האגף לקליטת תלמידים עולים בכתובת www.education.gov.il/olim בשאלות אפשר לפנות למפקח/מרכזי קליטת תלמידים עולים במחוזות.